

ความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนที่มีศักยภาพระดับปานกลางในจังหวัดมหาสารคาม

Needs for the extension of management of medium capacity level community enterprise in Maha Sarakham Province

วรัญญา พรสีมา¹ และ อรุณี พรหมคำบุตร^{1*}

Waranya Phonseema¹ and Arunee Promkhambut^{1*}

¹ สาขาการส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ขอนแก่น 40002

¹ Department of Agricultural Extension and Development, Faculty of Agriculture, Khon Kaen University, 40002

บทคัดย่อ : การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการ และเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง ในจังหวัดมหาสารคาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากประธานวิสาหกิจชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 206 ราย ในช่วงเดือนมีนาคม - มิถุนายน 2566 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้สถิติ t-test และ F-test และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างคู่ด้วยวิธี Scheffe' test ผลการศึกษา พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการการส่งเสริมในระดับมาก ในประเด็น การเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการผลิต การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การสนับสนุนวัสดุและอุปกรณ์ และวิธีการส่งเสริมโดยการศึกษาดูงาน การเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการ พบว่า ประธานที่มีอายุ ระดับการศึกษา การมีตำแหน่งทางสังคม วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนนิติบุคคล และมีช่องทางการจำหน่ายที่แตกต่างกันมีความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$, 0.01 และ 0.001) การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนที่ประธานมีอายุไม่เกิน 45 ปี จบการศึกษามากกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย และดำรงตำแหน่งทางสังคมหรือเป็นผู้นำชุมชน เป็นวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนนิติบุคคล และมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลางก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจจนสามารถถ่ายทอดและเป็นต้นแบบให้แก่วิสาหกิจชุมชนอื่นได้

คำสำคัญ : ความต้องการการส่งเสริม; วิสาหกิจชุมชน; สภาพการดำเนินงาน; การยกระดับศักยภาพวิสาหกิจชุมชน; ความรู้ในการบริหารจัดการ

ABSTRACT: This research aimed to study needs for extension and compare the needs for extension of management of medium-level community enterprises in Maha Sarakham province. The data was collected by using a structured questionnaire. The samples consisted of 206 leaders of medium-level community enterprises, during March - June 2023. Data was analyzed by using descriptive statistics including frequency, percentage, mean, minimum, maximum, and standard deviation. The t-test and F-test were used to test the hypothesis and Scheffe' s test was used to determine the mean difference between the pairs. The study found that there were high needs for extension of the community enterprises as followed: increasing productivity and reducing production costs, appropriate technology for production, value-added production, material and equipment support and extension method by field trip. The

* Corresponding author: arunee@kku.ac.th

Received: date; February 6, 2024 Revised: date; March 28, 2024

Accepted: date; April 19, 2024 Published: date; July 8, 2024

comparison for extension needs of management among different age groups, education levels, social positions of chairpersons, and different registered community enterprises and distribution channels found differences in statistical significance ($p \leq 0.05$, 0.01 and 0.001). This study indicates that relevant agencies should promote community enterprises where the chairperson is under 45 years old, has not completed education beyond the high school level, and holds a social position or community leadership role. These enterprises should be registered as legal entities and have established distribution channels through intermediaries. This enables them to serve as a model for other community enterprises.

Keywords: needs for extension; community enterprises; operational status; capacity development of community enterprises; management knowledge

บทนำ

วิสาหกิจเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยในปี 2563 วิสาหกิจมีมูลค่าการผลิตรวม 16,365,572 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 96.96 ของ GDP ของประเทศไทย วิสาหกิจชุมชนเป็นหนึ่งในวิสาหกิจ มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 2.97 ของจำนวนวิสาหกิจทั้งหมด และจัดเป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม โดยจัดอยู่ในกลุ่มวิสาหกิจรายย่อย (Micro Enterprise) (สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า, 2564) วิสาหกิจชุมชนจัดเป็นกลไกที่สำคัญของเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ โดยวิสาหกิจชุมชนเป็นกิจการของชุมชนที่เกี่ยวกับการผลิตสินค้าหรือการให้บริการที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกัน (สำนักงานเลขาธิการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน, 2548) ในแต่ละปี กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศจะประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชนทำให้วิสาหกิจชุมชนได้รู้ศักยภาพของกลุ่มในด้านต่างๆ และเป็นเครื่องมือให้เจ้าหน้าที่ทราบศักยภาพและปัญหาที่สำคัญและจำเป็น เพื่อกำหนดแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาวิสาหกิจชุมชน อย่างไรก็ตาม ยังพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการประเมินการทำงานในระดับดี ยังต่ำกว่าเป้าหมายคือร้อยละ 35 ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) โดยในปี พ.ศ. 2565 มีวิสาหกิจชุมชนที่เข้าร่วมการประเมินศักยภาพทั้งหมด 79,567 แห่ง จากทั้งหมด 84,240 แห่ง พบว่า มีกลุ่มที่มีการดำเนินงานและผลการดำเนินการในระดับดี จำนวน 21,243 แห่ง หรือร้อยละ 26.70 ระดับปานกลาง จำนวน 47,106 แห่ง หรือร้อยละ 59.20 และระดับปรับปรุง จำนวน 11,218 แห่ง หรือร้อยละ 14.10 ซึ่งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการประเมินระดับปานกลางเป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนสูงและเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการให้มีความเข้มแข็ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภูมิภาคที่มีจำนวนวิสาหกิจชุมชนมากที่สุดของประเทศ โดยในปี 2565 มีจำนวน 4,866 แห่ง หรือคิดเป็นร้อยละ 56.61 ของประเทศ และจังหวัดมหาสารคาม มีวิสาหกิจชุมชนเข้าร่วมประเมินศักยภาพจำนวนทั้งหมด 2,465 แห่ง จากทั้งหมด 2,575 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 95.35 ผลการประเมินศักยภาพ พบว่า วิสาหกิจชุมชนระดับดี มีจำนวน 544 แห่ง หรือร้อยละ 22.09 ระดับปานกลางจำนวน 1,618 แห่ง หรือร้อยละ 65.65 และระดับปรับปรุง จำนวน 302 หรือร้อยละ 12.26 (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2565) จากข้อมูลเห็นได้ว่ามีวิสาหกิจชุมชนมากกว่าร้อยละ 60 อยู่ในระดับปานกลาง จึงจำเป็นต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้พัฒนาอยู่ในระดับดีเพิ่มมากขึ้น

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ในยุทธศาสตร์การยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน ยังระบุประเด็นสำคัญที่จำเป็นจะต้องสร้างความชัดเจน ปรับปรุง และยกระดับเพื่อลดข้อจำกัดและเอื้อให้เกิดการผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปมูลค่าสูง ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการผลิตภาคเกษตร ตลาดสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูป ระบบรับรองมาตรฐานความปลอดภัยสินค้าเกษตร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566) ซึ่งสะท้อนให้เห็นความจำเป็นที่ต้องมีความเข้าใจความต้องการส่งเสริมและการพัฒนาในประเด็นต่างๆ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นอกจากนี้ ยังมีรายงานว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนคือ การบริหารจัดการ โดยเฉพาะ การบริหารด้านบุคคล ด้านการเงิน ด้านการผลิต และด้านการตลาด รวมทั้งด้านการมีส่วนร่วมในกลุ่ม (ภัทรกานต์, 2550; นุชนารถ และคณะ, 2563; พชรพร, 2563; วชิรา และ จิราพร, 2565)

ดังนั้น บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพระดับปานกลาง ในจังหวัดมหาสารคาม โดยคาดหวังว่าจะนำข้อมูลที่ได้นำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาการอบรมและการ

ส่งเสริมของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีเนื้อหาและการปฏิบัติที่ตรงความต้องการของวิสาหกิจชุมชนอย่างแท้จริง เพื่อให้การดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ สินค้ามีคุณภาพตรงความต้องการของตลาด เพิ่มช่องทางจำหน่าย สร้างรายได้และความมั่นคงให้แก่วิสาหกิจชุมชน พร้อมทั้งเป็นการกำหนดกลุ่มเป้าหมายแนวหน้าในการพัฒนาเพื่อยกระดับการดำเนินงานและผลประกอบการวิสาหกิจชุมชนสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องตามเป้าหมายการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนของประเทศ

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ (Quantitative research) ประชากรในการศึกษารั้งนี้ ได้แก่ ประธานวิสาหกิจชุมชนที่มีผลการประเมินศักยภาพระดับปานกลาง ที่ดำเนินกิจการด้านการเกษตรในจังหวัดมหาสารคาม ได้แก่ ด้านพืช ประมง ปศุสัตว์ สมุนไพร และการแปรรูปอาหาร ปีงบประมาณ 2565 จำนวน 1,062 แห่ง กำหนดจำนวนตัวอย่างตามสูตรการคำนวณของ Yamane (1967 อ้างถึงใน สำเร็จ และ สุวรรณ, 2547) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 93 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 206 ราย คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การแบ่งชั้นภูมิแบบเป็นสัดส่วน (Stratified Random Sampling) แยกตามประเภทของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแต่ละอำเภอเพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างสอดคล้องกับจำนวนวิสาหกิจชุมชนแต่ละประเภท และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยคัดเลือกประธานที่ยินดีให้ข้อมูลเพื่อการศึกษาและมีความเข้าใจในการบริหารจัดการกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured interview) โดยเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน พิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) แล้วนำข้อมูลที่ได้ออกมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง Item Objective Congruence Index (IOC) โดยเลือกใช้ข้อคำถามที่มีค่าคะแนน 0.50-0.99 (Rovinelli, 1977 อ้างถึงใน ศิริชัย, 2550) และทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสัมภาษณ์ โดยวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ได้เท่ากับ 0.926 (Cronbach, 1970 อ้างถึงใน มนสิข, 2550) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างเหมาะสม แบบสัมภาษณ์แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง 2) สภาพการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง และ 3) ความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการ การสนับสนุนปัจจัยการผลิต และรูปแบบการส่งเสริม

การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของวิสาหกิจ และความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการ ใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางใช้วิธีกำหนดค่าคะแนนความต้องการการส่งเสริมเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ต้องการมาก เท่ากับ 3 ต้องการน้อย เท่ากับ 2 และ ไม่ต้องการเท่ากับ 1 คะแนน และแปลความหมายโดยใช้ช่วงของค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean score) เป็นเกณฑ์ (บุญชม, 2532) ดังนี้ ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34-3.00 หมายถึง ต้องการมาก ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67- 2.33 หมายถึง ต้องการน้อย และค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00-1.66 หมายถึง ต้องการน้อยที่สุด การเปรียบเทียบความต้องการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการของประธานวิสาหกิจชุมชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา การมีตำแหน่งทางสังคมที่แตกต่างกัน และความแตกต่างของลักษณะของวิสาหกิจชุมชนบางประการ ได้แก่ การจดทะเบียนนิติบุคคล และช่องทางการจำหน่าย ใช้สถิติ t-test และ F-test และเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่มโดยใช้ Scheffe' test ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ร้อยละ 99 และ ร้อยละ 99.9

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ผลการศึกษาประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของประธานวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง

ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ร้อยละ 52.9 เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 53.96 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 47.6 ส่วนใหญ่หรือร้อยละ 73.3 มีอาชีพหลักทำนา ไม่มีตำแหน่งอื่นๆ ทางสังคม ร้อยละ 75.2 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชน 1 – 6 ปี ร้อยละ 83.0 ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กิตติกร และคณะ (2561) ซึ่งได้ศึกษา ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ อธิบายว่า ผู้นำหรือหัวหน้ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และไม่มีตำแหน่งทางสังคม

2. สภาพการดำเนินงานกิจการของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง

สภาพการดำเนินงานกิจการของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีจำนวนสมาชิกในกลุ่มเฉลี่ย 19.49 ราย และพบว่าวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่หรือร้อยละ 83.0 ไม่จดทะเบียนนิติบุคคล วิสาหกิจชุมชนมีรายได้เฉลี่ย 17,852.62 บาทต่อปี ไม่มีภาระหนี้สิน และใช้เงินทุนของกลุ่มในการดำเนินงาน ร้อยละ 94.6 วิสาหกิจชุมชนส่วนมาก มีการกำหนดเป้าหมายและทิศทางในการพัฒนากลุ่มแต่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ร้อยละ 39.3 มีการจัดสรรรายได้ และให้ปันผลแก่สมาชิกเป็นรายปี ร้อยละ 41.7 มีการรวมหุ้น จำนวน 100 – 300 บาท ร้อยละ 46.1 คณะกรรมการมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบทางการเงินแต่ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ร้อยละ 59.7 มีการบันทึกบัญชีใส่สมุดบัญชี ร้อยละ 68 ไม่มีบัญชีธนาคารของกลุ่ม ร้อยละ 62.6 ไม่มีการเก็บหลักฐานทางการเงิน ร้อยละ 46.1 ไม่มีการรายงานสถานะทางการเงิน ร้อยละ 34.5 แหล่งของวัตถุดิบที่ใช้ในกิจกรรมของกลุ่มผลิตขึ้นเองในชุมชน ร้อยละ 94.7 ผลิตสินค้าตามปริมาณวัตถุดิบ ร้อยละ 47.1 ผลิตแยกกัน และจำหน่ายสินค้าเอง ร้อยละ 46.6 ผลิตสินค้าแล้วจัดส่งทันที ไม่มีการจัดเก็บ ร้อยละ 68.4 มีรูปแบบผลิตสินค้าตามฤดูกาล ร้อยละ 79.6 สินค้าหรือกระบวนการผลิตยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน ร้อยละ 71.8 มีรูปแบบการจำหน่ายสินค้าเอง ร้อยละ 78.2 วิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมการฝึกอบรมเกี่ยวกับพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือการแปรรูป ร้อยละ 56.3 ไม่เคยไปศึกษาดูงานนอกสถานที่ ร้อยละ 79.6 โดยการดำเนินการดังกล่าวแตกต่างจากการดำเนินงานของวิสาหกิจดีเด่นระดับประเทศและดีเด่นระดับภาคของภาคกลาง ซึ่งพบว่ามีการบริหารงานโดยมีการมอบหมายหน้าที่ให้คณะกรรมการดำเนินงานอย่างชัดเจน ผู้ประกอบการมีความรู้และเป็นผู้พร้อมรับการพัฒนาความรู้ใหม่เสมอ และมีการจัดทำแผนพัฒนางานวิสาหกิจชุมชนล่วงหน้าโดยการระดมความคิดเห็นจากคณะกรรมการและสมาชิกวิสาหกิจชุมชน (ชญาภัทร์ และคณะ, 2559) และผลการศึกษายังสะท้อนว่าวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางยังขาดการสนับสนุนในการฝึกอบรมหรือศึกษาดูงาน

3. ความต้องการส่งเสริมการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง ในจังหวัดมหาสารคาม

3.1 ความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง ในจังหวัดมหาสารคาม มีความต้องการการส่งเสริมในระดับมาก จำนวน 7 ด้าน ได้แก่ 1) ความรู้ด้านการจัดการงานบุคคล 2) ความรู้ด้านการเงิน 3) ความรู้ด้านการวางแผนการผลิต 4) ความรู้ด้านการตลาด 5) ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 6) ด้านสนับสนุนปัจจัยการผลิต และ 7) ด้านรูปแบบการส่งเสริม (Table 1) ดังนี้

1) ความรู้ด้านการจัดการงานบุคคล วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ในระดับมากที่สุดทั้ง 7 ประเด็น ได้แก่ การพัฒนาผู้นำ ($\bar{x} = 2.64$) การพัฒนาสมาชิก ($\bar{x} = 2.64$) หลักการทำงานเป็นทีมแบบมืออาชีพ ($\bar{x} = 2.64$) การสร้างขวัญและกำลังใจจากการทำงาน ($\bar{x} = 2.61$) การกำหนดหน้าที่ให้เหมาะสมกับตำแหน่ง ($\bar{x} = 2.58$) บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการ ($\bar{x} = 2.57$) และบุคลิกภาพของการเป็นผู้นำที่ดี ($\bar{x} = 2.56$) ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทรกานต์ (2550) ซึ่งศึกษาแนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ อธิบายว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีความต้องการการส่งเสริมการเกษตรในด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชน การวางแผนการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน การจัดการความรู้และข้อมูล การบริหารสมาชิกวิสาหกิจชุมชน โดยมีความต้องการการส่งเสริมการเกษตรด้านผู้นำและการบริหารวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับมาก

2) ความรู้ด้านการเงิน วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ประเด็น ได้แก่ การทำบันทึกการเงินหรือบัญชี ($\bar{x} = 2.63$) การทำงบดุล ($\bar{x} = 2.62$) การสรุปรายงานการเงินประจำปี ($\bar{x} = 2.62$) และการจัดสรรรายได้และผลประโยชน์ ($\bar{x} = 2.61$) ซึ่งสอดคล้องกับ ชมกฤษ และคณะ (2562) ซึ่งได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม พบว่าวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการรูปแบบบัญชีการเงินที่เข้าใจง่าย มีช่องกรอกข้อมูลที่ไม่ซับซ้อน มีรายการบัญชีที่ไม่ยุ่งยาก โดยเริ่มจากการจัดเก็บข้อมูลเอกสารหลักฐาน และบันทึกรายการสมุดแยกประเภทต่างๆ และระบบบัญชีที่สร้างขึ้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์กับการบริหารจัดการให้กับวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านเกษตรกรได้จริง โดยต้องคำนึงถึงบริบทในชุมชนและศักยภาพของผู้ทำบัญชี

3) ความรู้ด้านการวางแผนการผลิต วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ประเด็น ได้แก่ การเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต ($\bar{x} = 2.82$) การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการผลิต ($\bar{x} = 2.79$) การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า

($\bar{x} = 2.78$) การควบคุมคุณภาพสินค้า ($\bar{x} = 2.73$) และ การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต ($\bar{x} = 2.70$) ซึ่งความต้องการดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกรของกลุ่มเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชน ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2566 – 2570) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการสร้างมูลค่าเพิ่มจากการผลิตภาคเกษตร และการรับรองมาตรฐานความปลอดภัยสินค้าเกษตร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

4) ความรู้ด้านการตลาด วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ในระดับมาก 8 ประเด็น จาก 10 ประเด็น ได้แก่ การหาความต้องการของตลาด ($\bar{x} = 2.75$) การกำหนดแหล่งจำหน่ายสินค้า ($\bar{x} = 2.74$) การกำหนดราคาสินค้าและบริการ ($\bar{x} = 2.71$) การกำหนดราคาที่เหมาะสมคุ้มต้นทุนการผลิต ($\bar{x} = 2.70$) การเล่าเรื่องเพื่อสร้างอัตลักษณ์และความโดดเด่น ($\bar{x} = 2.68$) การผลิตตามคำสั่งซื้อล่วงหน้า ($\bar{x} = 2.48$) การจำหน่ายแบบออนไลน์ทางเฟซบุ๊ก (Facebook), ไลน์ (Line), ติกต็อก (TikTok) ($\bar{x} = 2.47$) และการออกร้านจำหน่ายหรือการออกบูธ ($\bar{x} = 2.43$) ซึ่งสอดคล้อง วชิรา และจิราพร (2565) ซึ่งได้ศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน พบว่าวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการช่วยเหลือด้านการตลาดมากที่สุด คือ การเพิ่มช่องทางการขายในรูปแบบออนไลน์ การมีหน่วยงานช่วยในการประชาสัมพันธ์/ส่งเสริมให้ผลิตภัณฑ์และบริการเป็นที่รู้จักในช่องทางต่างๆ และการจัดหาตลาด/พื้นที่ขายของที่มีศักยภาพ

5) ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการความรู้ในระดับมากที่สุด 3 ประเด็น ได้แก่ การควบคุมมาตรฐานสินค้าให้เป็นที่ยอมรับ ($\bar{x} = 2.59$) การออกแบบบรรจุภัณฑ์ ($\bar{x} = 2.57$) และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ($\bar{x} = 2.53$)

6) ด้านสนับสนุนปัจจัยการผลิต ความต้องการด้านสนับสนุนปัจจัยการผลิตอยู่ในระดับมาก 2 ประเด็น จาก 3 ประเด็น ได้แก่ 1) การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ ($\bar{x} = 2.89$) และ 2) การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิต ($\bar{x} = 2.81$)

7) ด้านรูปแบบการส่งเสริม ความต้องการด้านรูปแบบการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนมีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด 2 รูปแบบ ได้แก่ 1) วิถีศึกษาดูงาน ($\bar{x} = 2.79$) และ 2) วิธีการอบรม ($\bar{x} = 2.61$) ซึ่งสอดคล้องกับ จิตร (2554) ซึ่งได้ศึกษาความต้องการส่งเสริมอาชีพและปัญหาและข้อเสนอแนะการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรในตำบลบางขุนทอง อำเภอตากใบ จังหวัดนราธิวาส พบว่าเกษตรกรมีความต้องการวิธีการส่งเสริมโดยการศึกษาดูงาน การฝึกอบรม และการสาธิต อยู่ในระดับมาก เนื่องจากได้เรียนรู้จากสถานการณ์จริง ทำให้เกษตรกรเกิดแรงบันดาลใจ

Table 1 Needs for extensions of Medium Capacity Level Community Enterprise in Maha Sarakham Province

Needs for extension	Needs for extension of Medium Capacity Level Community Enterprise			
	Number	Mean	S.D.	Level of needs ¹
Knowledge				
Personnel development				
1. Leadership development	206	2.64	0.538	High
2. Appropriate assignment	206	2.58	0.602	High
3. Role of the committee	206	2.57	0.603	High
4. Good leadership characteristics	206	2.56	0.620	High
5. Work morale	206	2.61	0.564	High
6. Member development	206	2.64	0.540	High
7. Professional teamwork principles	206	2.64	0.549	High
Financial management				
8. Financial or accounting records	206	2.63	0.567	High
9. Income and benefits allocation	206	2.61	0.597	High
10. Balance sheet making	206	2.62	0.611	High
11. Annual financial report summary	206	2.62	0.587	High
Material management				
12. Parcel management	206	2.16	0.644	Low

Remarks: ¹ Level of needs (Mean) 2.34 - 3.00 = High 1.67 - 2.33 = Low 1.00 - 1.66 = Lowest

Table 1 Needs for extension of Medium Capacity Level Community Enterprise in Maha Sarakham Province (continue)

Needs for extension	Needs for extension of Medium Capacity Level Community Enterprise			
	Number	Mean	S.D.	Level of needs ¹
13. Machine and equipment maintenance	206	2.32	0.636	Low
14. Inventory management	206	2.22	0.683	Low
15. Parcel control accounting	206	2.23	0.687	Low
Production planning				
16. Application of technology in production	206	2.70	0.582	High
17. Product quality control	206	2.73	0.560	High
18. Increasing productivity and reducing production costs	206	2.82	0.479	High
19. Appropriate technology for production	206	2.79	0.541	High
20. Value added production	206	2.78	0.512	High
Marketing				
21. Appropriate cost-based pricing	206	2.70	0.563	High
22. Market demand analysis	206	2.75	0.545	High
23. Designation of distribution channels	206	2.74	0.549	High
24. Pricing of goods and services	206	2.71	0.561	High
25. Storytelling to create identity and prominence	206	2.68	0.596	High
26. Online distribution on Facebook, Line, TikTok	206	2.47	0.743	High
27. Online Live selling	206	2.28	0.745	Low
28. Stall setting and road show management	206	2.43	0.785	High
29. Made to order knowledge	206	2.48	0.757	High
30. Marketing Public relation (creating content, photography)	206	2.33	0.771	Low
Product development				
31. Product development	206	2.53	0.763	High
32. Packaging design	206	2.57	0.714	High
33. Controlling of product standards	206	2.59	0.711	High
Supporting production inputs				
34. Supporting materials and equipment	206	2.89	0.340	High
35. Coordinating with investment funds	206	1.81	0.879	Low
36. Coordinating with various departments to support production inputs	206	2.81	0.502	High

Remarks: ¹ Level of needs (Mean) 2.34 - 3.00 = High 1.67 - 2.33 = Low 1.00 - 1.66 = Lowest

Table 1 Needs for extension of Medium Capacity Level Community Enterprise in Maha Sarakham Province (continue)

Needs for extension	Needs for extension of Medium Capacity Level Community Enterprise			
	Number	Mean	S.D.	Level of needs ¹
Extension methods				
37. Training	206	2.61	0.652	High
38. Field trip	206	2.79	0.484	High
Overall	206	2.57	0.615	High

Remarks: ¹ Level of needs (Mean) 2.34 - 3.00 = High 1.67 - 2.33 = Low 1.00 - 1.66 = Lowest

4. การเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมการเกษตรของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง ในจังหวัดมหาสารคาม

การเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชน จำแนกตามความแตกต่างของอายุ ระดับการศึกษา และการมีตำแหน่งทางสังคมของประธาน และลักษณะวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนนิติบุคคล และช่องทางการจำหน่ายที่แตกต่างกัน (Table 2) มีดังนี้

1) จำแนกตามอายุของประธาน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ประธานที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี อายุ 46-60 ปี และอายุมากกว่า 60 ปี พบว่า ประธานที่มีอายุแตกต่างกันมีความต้องการการส่งเสริมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการทำบดูล ($p=0.048$) อย่างไรก็ตาม เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่างคู่ พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งความต้องการการส่งเสริมของคนที่อายุน้อยสูงกว่าคนสูงอายุสอดคล้องกับการศึกษาของ อมรรัตน์ และคณะ (2562) ซึ่งรายงานว่เกษตรกรที่มีอายุแตกต่างกันมีความต้องการการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสอดคล้องกับ นภัส และ สุกัลยา (2565) ซึ่งพบว่าเกษตรกรที่อายุต่ำกว่า 50 ปี มีความต้องการการส่งเสริมการผลิตเส้นไหมไทยสาวมือตามมาตรฐาน มกษ. 8000-2555 มากกว่าเกษตรกรที่อายุมากกว่า 50 ปี

2) จำแนกตามระดับการศึกษา แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนปลาย และสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ประธานที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันมีความต้องการการส่งเสริมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ให้เหมาะสมกับตำแหน่ง ($p=0.026$) เมื่อทดสอบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยระหว่างคู่ พบว่า ประธานที่มีการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความต้องการความรู้มากกว่าประธานที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย สะท้อนว่าประธานที่มีระดับการศึกษาตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายลงมาต้องการความรู้ด้านการบริหารงานบุคคลสูงกว่าประธานที่จบการศึกษาสูงกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ กษมาพร (2554) ซึ่งรายงานว่ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน มีความต้องการพัฒนากลุ่มแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) จำแนกตามการมีตำแหน่งทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้สัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มการมีตำแหน่งทางสังคมเป็นเกณฑ์ ได้แก่ ประธานที่ดำรงตำแหน่งทางสังคมและไม่มีตำแหน่งทางสังคม พบว่า ประธานที่มีตำแหน่งทางสังคมมีความต้องการการส่งเสริมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ($p=0.014$) 2) ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมมาตรฐานสินค้าให้เป็นที่ยอมรับ ($p=0.035$) และ 3) ความรู้เกี่ยวกับการจำหน่ายแบบออนไลน์ทางเฟซบุ๊ก (Facebook), ไลน์ (Line), ตี๊กต็อก (TikTok) ($p=0.043$) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้ด้านการตลาดภายนอกประเทศ ($p=0.002$) 2) ความรู้เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์สินค้า (การสร้างคอนเทนต์การถ่ายภาพ) ($p=0.006$) และ 3) ความรู้เกี่ยวกับการไลฟ์ (live) เพื่อจำหน่ายสินค้า ($p=0.008$) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.001$) จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูป ($p=0.001$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการศึกษานี้ประธานวิสาหกิจ

ชุมชนที่มีตำแหน่งทางสังคมส่วนใหญ่ร้อยละ 80 มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีประสบการณ์ในการบริหารและประสานงานกับหน่วยงานของรัฐ จึงส่งผลให้มีความสนใจในการพัฒนา และรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกกลุ่มมากกว่าประชาชนที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคม

4) จำแนกตามการจดทะเบียนนิติบุคคล แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้สัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มการจดทะเบียนนิติบุคคลเป็นเกณฑ์ ได้แก่ กลุ่มที่มีการจดทะเบียนนิติบุคคลและไม่จดทะเบียนนิติบุคคล พบว่า กลุ่มที่มีการจดทะเบียนนิติบุคคลและไม่จดทะเบียนนิติบุคคลมีความต้องการการส่งเสริมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) จำนวน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ($p=0.011$) 2) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผู้นำ ($p=0.021$) และ 3) ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมมาตรฐานสินค้าให้เป็นที่ยอมรับ ($p=0.027$) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสมาชิก ($p=0.004$) 2) ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ($p=0.007$) 3) ความรู้เกี่ยวกับหลักการทำงานเป็นทีมแบบมืออาชีพ ($p=0.008$) และ 4) มีความต้องการควบคุมมาตรฐานในการผลิต ($p=0.004$) มีความต้องการการส่งเสริมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.001$) จำนวน 2 ประเด็น ได้แก่ 1) ความรู้ด้านการตลาดภายนอกประเทศ ($p=0.000$) และ 2) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ($p=0.000$) โดยวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล มีความต้องการส่งเสริมมากกว่าวิสาหกิจชุมชนที่ไม่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลในทุกประเด็น สอดคล้องกับ เจริญไชย และคณะ (2560) ซึ่งได้ศึกษาความต้องการในการพัฒนาศักยภาพในการประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผู้ประกอบการในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และพบว่า วิสาหกิจชุมชนที่จัดตั้งประกอบการในรูปแบบห้างหุ้นส่วนจำกัด มีความต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาด ด้านการผลิตในระดับมาก

5) จำแนกตามช่องทางการจำหน่าย แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยใช้สัดส่วนของจำนวนประชากรในแต่ละกลุ่มช่องทางการจำหน่ายเป็นเกณฑ์ ได้แก่ กลุ่มที่มีการจำหน่ายสินค้าเองและผ่านพ่อค้าคนกลาง พบว่า กลุ่มที่มีช่องทางการจำหน่ายต่างกันมีความต้องการการส่งเสริมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.05$) จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดราคาที่เหมาะสมคุ้มต้นทุนการผลิต ($p=0.014$) ความรู้เกี่ยวกับการกำหนดราคาสินค้าและบริการ ($p=0.018$) ความรู้เกี่ยวกับการโลโก้เพื่อจำหน่ายสินค้า ($p=0.023$) และความรู้เกี่ยวกับการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ($p=0.033$) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p \leq 0.01$) จำนวน 1 ประเด็น ได้แก่ ความรู้ด้านการเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต ($p=0.008$) มีความต้องการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติ ($p \leq 0.001$) จำนวน 4 ประเด็น ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต ($p=0.000$) ความรู้เกี่ยวกับการควบคุมคุณภาพสินค้า ($p=0.000$) ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับการผลิต ($p=0.000$) และความรู้เกี่ยวกับการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ($p=0.001$) โดยวิสาหกิจชุมชนที่จำหน่ายสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลางมีความต้องการการส่งเสริมมากกว่าวิสาหกิจชุมชนที่จำหน่ายสินค้าเองในด้านความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต การควบคุมคุณภาพสินค้า การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาที่เหมาะสมคุ้มต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาสินค้า และการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ทั้งนี้เนื่องจากความต้องการของตลาดผ่านพ่อค้าคนกลางซึ่งมีความต้องการสินค้าที่มีคุณภาพและมีมาตรฐาน และปริมาณที่เพียงพอตลอดปี และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางต้องการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นการจำหน่ายในปริมาณมากและราคาต่ำ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความจริงจัง และเป้าหมายที่ชัดเจนในการก่อตั้งกลุ่มของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางที่มีช่องทางการจัดจำหน่ายในรูปแบบนี้

Table 2 The comparison of the need for extension of Medium Capacity Level Community Enterprise in Maha Sarakham Province by education, social position, business registration and distribution channel

Need for extension	Needs for extension of Medium Capacity Level Community Enterprise												
	Education				Social position			Business registration			Distribution channel		
	Primary	High school	Higher than high school	P-Value	Yes	No	P-Value	Yes	No	P-Value	Direct market	Middle man	P-Value
Knowledge													
1. Leadership development	2.61	2.70	2.55	0.265	1.65	1.64	0.924	1.80	1.61	0.021*	1.63	1.69	0.499
2. Appropriate assignment	2.61 ^{ab}	2.65 ^a	2.36 ^b	0.026*	1.51	1.59	0.444	1.63	1.56	0.554	1.54	1.69	0.088
3. Member development	2.66	2.67	2.52	0.318	1.71	1.61	0.554	1.83	1.60	0.004**	1.62	1.69	0.458
4. Professional teamwork principles	2.66	2.64	2.60	0.849	1.71	1.64	0.521	1.83	1.62	0.008**	1.62	1.69	0.629
5. Application of technology in production	2.64	2.75	2.67	0.451	1.80	1.66	0.764	1.77	1.68	0.420	1.64	1.91	0.000***
6. Product quality control	2.70	2.78	2.67	0.454	1.80	1.71	0.259	1.89	1.70	0.027*	1.68	1.93	0.000***
7. Increasing productivity and reducing production costs	2.91	2.78	2.74	0.124	1.78	1.83	0.593	1.83	1.81	0.860	1.78	1.93	0.008**
8. Appropriate technology for production	2.85	2.77	2.74	0.518	1.78	1.79	0.905	1.77	1.80	0.813	1.75	1.96	0.000***
9. Value added production	2.76	2.80	2.74	0.751	1.86	1.75	0.085	1.91	1.75	0.011*	1.73	1.93	0.001***

Remarks: * = Significant 0.05, ** = Significant 0.01, *** = Significant 0.001

Table 2 The comparison of the need for extension of Medium Capacity Level Community Enterprise in Maha Sarakham Province by education, social position, business registration and distribution channel (continue)

Needs for extension	Needs for extension of Medium Capacity Level Community Enterprise												
	Education				Social position			Business registration			Distribution channel		
	Primar	High	Higher	P-Value	Yes	No	P-Value	Yes	No	P-Value	Direct	Middle	P-Value
	y	school	than high school								market	man	
10. Appropriate cost-based pricing	2.76	2.70	2.62	0.440	1.67	1.72	0.587	1.69	1.71	0.835	1.66	1.84	0.014*
11. Pricing of goods and services	2.78	2.70	2.62	0.359	1.65	1.73	0.367	1.71	1.71	0.949	1.67	1.84	0.018*
12. Online distribution	2.43	2.52	2.40	0.657	1.63	1.41	0.043*	1.51	1.46	0.674	1.49	1.38	0.369
13. Online live selling	2.31	2.23	2.36	0.585	1.49	1.21	0.008**	1.17	1.30	0.338	1.34	1.07	0.023*
14. Marketing public relation	2.30	2.38	2.29	0.716	1.57	1.26	0.006**	1.34	1.33	0.947	1.34	1.33	0.987
15. International marketing	1.72	1.95	2.02	0.141	1.22	0.78	0.002**	1.49	0.77	0.000***	0.93	0.73	0.187
16. Product development	2.51	2.57	2.48	0.782	1.78	1.45	0.001***	1.83	1.47	0.000***	1.50	1.62	0.304
17. Packaging design	2.57	2.65	2.40	0.178	1.75	1.52	0.014*	1.80	1.53	0.007**	1.53	1.73	0.033*
18. Controlling of product standards	2.61	2.65	2.43	0.235	1.75	1.54	0.035*	1.83	1.54	0.004**	1.55	1.73	0.060

Remarks: * = Significant 0.05, ** = Significant 0.01, *** = Significant 0.001

สรุป

จากผลการศึกษาความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการของวิสาหกิจชุมชนระดับปานกลาง ในจังหวัดมหาสารคาม พบว่า วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการการส่งเสริมในระดับมาก 7 ด้าน ดังนี้ 1) ความรู้ด้านการจัดการงานบุคคล 2) ความรู้ด้านการเงิน 3) ความรู้ด้านการวางแผนการผลิต 4) ความรู้ด้านการตลาด 5) ความรู้ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ 6) ด้านสนับสนุนปัจจัยการผลิต และ 7) ด้านรูปแบบการส่งเสริม

จากผลการศึกษาเปรียบเทียบความต้องการการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการ จำแนกตามความแตกต่างของอายุ ระดับการศึกษา การมีตำแหน่งทางสังคมของประธาน วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนนิติบุคคล และช่องทางการจำหน่าย พบว่า ประธานที่มีอายุไม่เกิน 45 ปี มีความต้องการส่งเสริมด้านสนับสนุนปัจจัยการผลิตด้วยการประสานงานกับแหล่งเงินทุนสูงกว่าประธาน อายุ 46-60 ปี และอายุมากกว่า 60 ปี ประธานที่มีการศึกษาไม่เกินระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย มีความต้องการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการสูงกว่าประธานที่มีระดับการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาตอนปลายในประเด็นด้านความรู้เกี่ยวกับการกำหนดหน้าที่ให้เหมาะสมกับตำแหน่ง ประธานที่มีตำแหน่งทางสังคมมีความต้องการส่งเสริมสูงกว่าประธานที่ไม่มีตำแหน่งทางสังคมในประเด็นด้านความรู้เกี่ยวกับการไลฟ์เพื่อจำหน่ายสินค้า การประชาสัมพันธ์สินค้า (การสร้างคอนเทนต์ การถ่ายภาพ) การตลาดภายนอกประเทศ การจำหน่ายแบบออนไลน์ทางเฟสบุ๊ค (Facebook), ไลน์ (Line), ดีกิต็อก (TikTok) การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การออกแบบบรรจุภัณฑ์ และการควบคุมมาตรฐานสินค้าให้เป็นที่ยอมรับ วิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนนิติบุคคล มีความต้องการส่งเสริมสูงกว่าวิสาหกิจชุมชนที่ไม่จดทะเบียนนิติบุคคล ในประเด็นด้านความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสมาชิก การทำงานเป็นทีมแบบมืออาชีพ การพัฒนาผู้นำ การควบคุมคุณภาพสินค้า การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การตลาดภายนอกประเทศ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การออกแบบบรรจุภัณฑ์ การควบคุมมาตรฐานสินค้าให้เป็นที่ยอมรับ วิสาหกิจชุมชนที่จำหน่ายสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลางมีความต้องการส่งเสริมด้านการบริหารจัดการสูงกว่าวิสาหกิจชุมชนที่จำหน่ายสินค้าเอง ในประเด็นด้านความรู้เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิต การควบคุมคุณภาพสินค้า การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า การเพิ่มผลผลิตและลดต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาที่เหมาะสมคุ้มต้นทุนการผลิต การกำหนดราคาสินค้า และการออกแบบบรรจุภัณฑ์

ดังนั้น จากการศึกษาจะพบว่า วิสาหกิจชุมชนระดับปานกลางในจังหวัดมหาสารคามมีศักยภาพในการจัดการงานบุคคล ด้านการเงิน ด้านการวางแผนการผลิต ด้านการตลาด และด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์แตกต่างกัน และมีความต้องการการส่งเสริมในแต่ละด้านแตกต่างกันตามลักษณะของประธานและวิสาหกิจชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมและสนับสนุนโดยใช้วิธีการส่งเสริมและให้การสนับสนุนในประเด็นที่วิสาหกิจชุมชนมีความต้องการมาก เพื่อให้ตรงกับความต้องการของวิสาหกิจชุมชน ส่งผลให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยควรเริ่มจากการเข้าไปส่งเสริมให้แก่วิสาหกิจชุมชนที่ประธานมีอายุไม่เกิน 45 ปี จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย และดำรงตำแหน่งทางสังคมหรือเป็นผู้นำชุมชน เป็นวิสาหกิจชุมชนที่จดทะเบียนนิติบุคคล และมีช่องทางการจำหน่ายสินค้าผ่านพ่อค้าคนกลาง เพื่อให้เกิดความเข้าใจจนสามารถถ่ายทอดและเป็นต้นแบบให้แก่วิสาหกิจชุมชนอื่นได้ เนื่องจากวิสาหกิจชุมชนที่มีประธานและลักษณะดังกล่าว มีความพร้อมและความต้องการที่จะเปิดรับความรู้จากเจ้าหน้าที่ที่นำมาส่งเสริม เพื่อพัฒนาทักษะและเพิ่มความรู้ ซึ่งจะส่งผลให้วิสาหกิจชุมชนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตเพื่อนำไปสู่การสร้างรายได้และสามารถพึ่งพาตนเองได้ต่อไป

คำขอขอบคุณ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ กรมส่งเสริมการเกษตรและมหาวิทยาลัยขอนแก่น ภายใต้การร่วมมือทางวิชาการ ว่าด้วยการพัฒนาวิชาการด้านการเรียนการสอน การวิจัย และการส่งเสริมการเกษตร ที่เปิดโอกาสให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติมในสาขาส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์พัชรภรณ์ ภูมิจันทร์ อาจารย์ประจำสาขาวิชาการส่งเสริมและพัฒนากการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ ที่ให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ผลทางสถิติ เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอกุสุมาลย์ อำเภอกุ ในจังหวัดมหาสารคามที่ให้ข้อมูลประกอบการศึกษาและช่วยประสานงานกับประธานวิสาหกิจชุมชนผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ และขอขอบคุณประธานวิสาหกิจชุมชนทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ และให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการเกษตร. 2565. รายงานภาพรวมผลการประเมินศักยภาพวิสาหกิจชุมชน. แหล่งข้อมูล: http://www.sceb.doae.go.th/Documents/SSV/Evaluation%20CE/EvaluationCE_2565_3.pdf. ค้นเมื่อ 18 สิงหาคม 2565.
- กษมาพร พวงประยงค์. 2554. แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนกลุ่มการแปรรูปและผลิตภัณฑ์ จังหวัดสมุทรสงคราม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- กิตติกร ฮวดศรี, กิตติกวินต์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์, รังสิมา สว่างทัพ, รพีพรรณ พงษ์อินทร์วงศ์ และชนินา ทิพย์อักษร. 2561. ปัจจัยด้านทุนมนุษย์ที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ตำบลสวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. สหวิทยาการจัดการ. 1: 11-19.
- จิตร เกื้อกุล. 2554. ความต้องการส่งเสริมอาชีพของเกษตรกรในตำบลบางขุนทอง อำเภอดงขี้เหล็ก จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- เจริญไชย พรไพรเพชร, ยุทธสิทธิ์ จันทร์คูเมือง, นิตยา สุนทรสิริพงศ์, ปรีชา รุทธโสธร, กฤติกา จันทร์พล, วาที ดิเรกศรี และปณิฏฐา พรรณวิเชียร. 2560. ความต้องการในการพัฒนาศักยภาพในการประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของผู้ประกอบการในอำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี. วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล. 3: 28-41.
- ชมภูษ หนูนาค, สมพร เพื่องจันทร์ และปภาวดี มนต์วีต. 2562. แนวทางการพัฒนาระบบบัญชีของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมหาสวัสดิ์ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์ (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์). 9: 85-97.
- ชญาภัทร ก่ออารีโย, ธีรภูมิ บุญยโสภณ, ทวีศักดิ์ รูปสิงห์ และวิเชียร เกตุสิงห์. 2559. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนในกลุ่มจังหวัดภาคกลาง. วารสารวิชาการพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. 26: 141-152.
- ภัทรกานต์ นวลมะณี. 2550. แนวทางการพัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนในจังหวัดศรีสะเกษ. วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- นภัส เหมะธร และสุกัลยา เชิญขวัญ. 2565. ความต้องการส่งเสริมการผลิตเส้นไหมไทยสาวมือตามมาตรฐาน มกษ. 8000-2555 ของเกษตรกรในจังหวัดชัยภูมิ. แก่นเกษตร. 50: 690-702.
- นุชนาถ ทับครุฑ,ศุภพิชญณ์ บุญเกื้อ และอรอนงค์ อ่ำภา. 2563. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดตรังโดยใช้แนวคิดในการบริหารจัดการ Balanced Scorecard. วารสารนาคบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. 12: 1-12.
- บุญชม ศรีสะอาด. 2532. การวิจัยเบื้องต้น. สำนักพิมพ์ สุวีริยาสาส์น, กรุงเทพฯ.
- พชรพร วงษ์วาน. 2563. แนวทางการบริหารการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนของจังหวัดเพชรบุรี. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม. 15: 100-111.
- มนสิข สิทธิสมบุรณ์. 2550. ระเบียบวิธีวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วชิรา ไผ่เจริญมงคล และจิราพร เชียงชนะนา. 2565. การศึกษาปัจจัยแวดล้อมที่สนับสนุนการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชน. แหล่งข้อมูล: <http://www.sceb.doae.go.th/data/reportBoos/รายงานการวิจัยปัจจัยแวดล้อม-เผยแพร่.pdf>. ค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2566.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. 2550. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2566. การยกระดับขีดความสามารถของเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร. แหล่งข้อมูล: <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=plan13>. ค้นเมื่อ 5 มกราคม 2567.
- สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า. 2564. รายงานการศึกษาการพัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชน/วิสาหกิจเพื่อสังคมเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก ภายใต้โครงการพัฒนาศักยภาพการค้าและบริการเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก. แหล่งข้อมูล: <https://uploads.tps.go.th/elmokhrngkaarwisaahkicchumchnpii64.pdf>. ค้นเมื่อ 5 มกราคม 2567.

สำนักงานเลขานุการคณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน. 2548. พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548. แหล่งข้อมูล : https://smce.doae.go.th/faq/show.php?faq_id=12. ค้นเมื่อ 21 สิงหาคม 2565.

สำเร็จ จันทรสุวรรณ และสุวรรณ บัวทวน. 2547. ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อมรรัตน์ เวชการ, สุกัลยา เชิญขวัญ และประภัศร เกียรติสุนนท์. 2562. ความต้องการการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของเกษตรกรในจังหวัดศรีสะเกษ. แก่นเกษตร. 50: 369-380.